

Az ezévi nyári barangolás élményét két szerző is feldolgozta és megküldte Szerkesztőségünknek, amit hálásan köszönünk. A szerkesztő nem tehet mást, mint hogy mindkét alkotást megjelenteti egy beszámolóvá összefésülve, de vigyázva, hogy mindkét alkotás kellően érvényesüljön. Megkülönböztetésül Dr. Korinekné dr. Hámori Beáta beszámolója álló betűkkel, míg Tuzáné Szentpétery Katalin beszámolója ferde betűkkel jelenik meg. (Szerk.)

Dr. Korinekné dr. Hámori Beáta – Tuzáné Szentpétery Katalin

Mert szeretünk Erdély...

Barangolás és honismereti túra Erdélyben (2016. augusztus 2-8.) II. rész

Ötödik nap: bevezetésként a bánffyhunyadi református templomba tértünk be. Ezt a templomot is ismerte a társaság nagy része, de az eredetileg katolikusnak épült (1300-as évek), majd a reformáció után reformátussá vált (1500-as évektől) fiatornyos, kazettás templom, amelynek díszítése főleg kék színű hímezett terítőkből és falvédőkből áll, méltó testvére a többi, hasonlóan a romanika jegyében építeni kezdet, majd gótikussá alakuló Isten házának, ezért is megunhatatlan látnivaló. Zömök falai az erődtemplomokra emlékeztetnek, nem véletlenül, mert a leírások szerint 1882-ig bástyákkal erősített védőfal vette körül az épületet.

A kazettákra itt egyedi módon nemcsak növényi és geometrikus mintákat festettek, hanem állatok is megjelentek. A szentély kazettái az Umling család, a csarnoké pedig a Felvinczi család keze munkáját dicsérik. Az egy mészke darabból

kifaragott szöszéket Rédey és Wesselényi címer díszíti. A torony érdekessége, hogy fából készült védőfolyosó övezi a legfelső szintet. A sok falkészítmény nem különlegesség e tájon, hisz Bánffyhunyadi a környék felfeldolgozó iparának központja.

Érdekes élmény volt a Kolonits István orgonakészítő alkotta

középkori orgona hangját hallani, amit a lelkész szólaltatott meg.

A település nevét Mátyás király adta megkülönböztetésül Vajdahunyadtól, mivel itt Bánffy-birtokok voltak.

Varjúvár

Erdély-szerte a református templomokban mindenütt megcsodálhattuk a helyi népi szõttesek választékát. Ezeket a konfirmálók ajándékozták e jeles esemény kapcsán az egyháznak, és azok mindaddig a falakat díszítették, míg az illetõ el nem halálozott. Ekkortól egy ládában őrzi tovább a lelkészség azokat. Ezekre a népi alkotásokra az adományozó nevét és az évszámot is beleszõtték vagy húmezték a legtöbb esetben. Évekig készült el esetenként egy-egy darab. Érdemes lenne ezeket néprajzi szempontból feldolgozni, miként változtak az idõk folyamán a motívumok, a színek. Szinte minden templomban önálló arculata volt a konfirmáló faliképeknek.

A kitérõ után rövid vonatozással értünk Sztánára. Kihagyhatatlan stáció Kós Károly Varjúvára, az építész (író, grafikus, szerkesztõ, könyvkiadó, tanár és politikus) családi pihenõhelye. Valószínûleg a nyugtalan világból való elvonulás, elcsendesülés helyének szánta ezt a nem magaslaton, inkább völgyben levõ zöld szigetet, ahol semmi más nem vette körül, csak a természet. (Õ még innen is továbbvonult, a távolabb levõ, csak magának kialakított tanyára, ha alkotni, vagy teljes egyedüllétre vágyott.) A természeti környezet biztosította írói és építészeti munkájához a meghitt alkotói magányt. Építészeti alkotásaiban a székely népi építészeti stíluslemeinek fölhasználásával sajátosan egyéni irányzatot sikerült kialakítania. Kalotaszegrõl írott könyvei fontos mûvelõdéstörténeti dokumentumok. Regényeiben a székelyek életébe pillanthatunk.

Az ihletett helyen két verset is hallgattunk; Kiss Jenõ – Kós Károlyhoz, ill. Kányádi Sándor – Kós Károly arckép címû.

Kós Károly és Benedek Elek volt az a két hazafi, aki Trianon után is Erdélyben maradt. „Itt várja Jézusát” faragta Kós Károly a Szenczi Molnár Albert sírjára készített kopjafára, õ valóban itt maradt, saját hitvallását fogalmazta a fára.

A Varjúvár közelében egy tágasabb és még szebb völgyben volt a mi aznapi úticélunk, „a vendégváró porta”, ahol az igazi kikapcsolódás, aktív és passzív pihenés lehetősége várt bennünket és ahol az egyik legszebb természeti környezetben lovaglással, íjászkodással, kalotaszegi táncok és a kalotaszegi viselet bemutatójával, nem utolsó sorban evéssel-ivással, beszélgetéssel tölthettük az időt. Aki ehhez kedvet érzett – és hála Istennek nem kevesen -, kalotaszegi néptánc-, népdal- és csujogtató oktatásban is részesülhetett a *Suhanc néptánc együttes bemutatója után.. Egy kalotaszegi népdalt is tanultunk (Almafa, körtefa hullatja levelét...)* Gyuri bácsi családja jóvoltából finom pálinkával, bográcsgulyással, süteményel fogadtak bennünket.

Testileg-lelkileg feltöltekezve utaztunk tovább, hogy megnézzük a sorban következő református templomot, az egyetlen kalotaszegi erődtemplomot Magyarvalkón, ami egy kisebb magaslattetején épült, előtte a falon kívül temető. A templomban a világoskék színvilág uralkodik, egyebekben pedig jól leszkedik abba a sorba, ahol többek között a bánffyhunyadi templom is található, tehát az Árpád korban kezdett építkezést követi a gótikus stílusban való to-

vábbépítés (*mai formáját 1745-ben nyerte el*), a katolikus vallásról a kálvinista református vallásra való áttérés, és ezzel a festett kazetták megjelenése (*kazettáinak festését itt is az Umling család végezte*). Az egy mészkőből kifaragott szöszéket Sípos Dávid készítette, ugyanaz a mester, aki Bánffyhunyadon is dolgozott. A templom lámpáit búzából font jellegzetes koszorúkkal díszítették a helyiek. Az erődfalban az un. tatárfej, egy keleti férfiarc idézi föl a tatárbetöréseket. A *Jékely Zoltán emlékhelyhez tartván módunkban volt „szent László pénz” gyűjtésére*. Ezek tulajdonképpen az eoecén korban kőzetképző Nummulitesek (*N. perforatus - kisebb méretű; N. fabianus - nagyobb méretű*), a Foraminifera nemzetségbe tartozó mészvázú állatok kövületei.

Jékely Zoltán költő, műfordító emlékházában áttekinthettük életútját, családjának Erdélyhez fűződő kapcsolatát. A domboldalon épült háztól gyönyörű kilátásban részesültünk a környező vidékre. Sok élménnyel eltele visszateértünk a háziakhoz Kalotaszentkirályra, ahol este részt vettünk a 26. Nemzetközi Népzene és Néptánc tábor záróünnepségén, melyet nagy nézőközönség előtt az iskolaudvaron felállított színpadon rendeztek. Fergetes hangulatú táncokat, együtteseket és szólókat, kicsiket és nagyokat, pazar népviseleteket láthattunk.

A hatodik nap a túra-nap volt, amikor is Léta várához tettünk egy közel 8 km-es könnyű gyalogtúrát. A könnyű jelző a túra ¾ részére volt igaz, aminek a végén letáboroztunk egy magaslaton (Sasbérc),

pontosan szemben a várral, amire gyönyörű rálátás nyílt. Innen már egy kisebb csapat ment tovább, leereszkedve egy lejtőn, hogy a túloldalon felkapaszkodjunk egy meglehetősen meredek csapáson a várrig, ami hasonlóan a többi magyarországi várhoz, a török idők után, nevezetesen a Rákóczi szabadságharc leverését követően pusztult el.

Tarisznyás piknikezés után az Aranyos völgye felé vettük utunkat, hogy az 1130 m magas Székelykő lábánál elterülő **Torockót** is megtekintsük. Színtiszta magyar falu, amely megkapta az Europa

Nostra díjat építészeti hagyományainak megőrzése miatt. A valóban egyedülállóan szép épületek mellett a falu természeti környezete, a mindenhol látható háttér: a Székelykő is elősegíti a különleges atmoszférát. *Múltját, jelenét, népviseletét a múzeumban ismerhettük meg. Már a római időkben is vasércet bányászó településnek III. Endre 1291-ben kiváltságlevellet adott fejlődését segítve, később pedig városi rangot is elnyert. XIX. sz.-ig folytatták a bányászatot és vaskohászatot, azután átkerült ez az ipari tevékenység Vajdahunyadra. A torockói vas nagyon jó minőségű volt, Budapest–Győr–Bécsig kereskedtek az ebből készült használati eszközökkel. A szász stílusú házak alatt*

vasraktár volt, melynek bejárata az utca felé nyílt.

Népviselele jellegzetes, a lányok ünnepnapokon vörössel és feketével kivarrott, gyönggyel díszített inget, sűrű ráncú fehér szoknyát és piros csizmát hordtak. A múzeum a gazdag népviselet nagy választékát felsorakoztatja.

Összes utunk jószolgálati programja, hogy meglátogatunk egyet-egyét Bőjte Csaba számos gyermekotthonából. Ez alkalommal a torockói Kis Szent Teréz Otthonra került sor, amely egyúttal megoldotta a magyar iskola fennmaradását is, 2004. őszétől működik. Az otthon vezetője (Dodó) beszámolója tanulságos élmény volt, példa arra, hogy *Bőjte Csaba* szellemisége szerencsére „ragályos”, nemcsak megment sok kilátástalan körülmények között élő gyermeket, hanem tovább is él ez a szellemiség bennük, így az utánpótlás is biztosított a visszatérő tanítványok személyében.

Kalotaszentkirályra hazabuszozva egy utolsónapj falujárásra volt alkalmunk. A finom és bőséges vacsora utáni „falukázás” során felfedeztük Kalotaszentkirály régi, 1913-ban, 1925-ben épült egyedi arculatú házait, ahol a felső, fából kialakított szint jellegzetes megjelenésű. A református templom alapjai az 1300-as évekből való, többször leégett, kazettáit kb. 20 éve készítették újra. A szépen felújított templom lámpáit itt is a jellegzetes búzakoszorú, falait a gyönyörű, konfirmálók készítette szőttesek díszítették. Emlékhely adózik Ady Endre és Csinszka 1914. június 14.-i itt tartózkodására. A hársfa bizonyára még „látta” őket. Ady Endre: Kalota partján c. versében fogalmazta meg az itt töltött napok érzéseit, amit a helyszínen meg is hallgattunk.

Hetedik – egyben utolsó – nap: a szokásos reggeli készülődés kiegészült a csomagolás befejezésével, majd elbúcsúztunk

a háziaktól, végül a hat napig otthont adó falutól és útnak indultunk utolsó kalandjaink felé. Magunkba fényképeztük az ismerős tájat, a fel-felbukkanó Sebes-Köröst, a távolban látszó Kalota havast, a Vigyázó (Vlegyásza) csúcsot. A Sebes-Körös jobb partján fekvő Csucsára érve - évek óta most először - megálltunk, hogy a volt Boncza kastély területén a Petőfi Irodalmi Múzeum segítségével a kastélypark un. Fehér házában (ahol Ady és Boncza Berta – Csinszka házasságkötésük után, 1915-1917 között élt) létrehozott Ady emlékkiállítás megnézzük. Nem túl nagyméretű, de Ady emlékéhez méltó szép kiállítást látunk eredeti kiadású Ady-kötetekkel, részben ismert, de számos még ismeretlen fotóval, Ady kéziratokkal (Nézz drágám kincseimre, Beteg szívemet hallgatód). Jó volt látni ezt az élete utolsó éveivel kapcsolódó eredeti helyszínt. *A kastélyt Ady halála után barátja, Octavian Goga román költő és politikus vásárolta meg Boncza Bertától, és részben át is alakította. Octavian Goga magyar iskolába járt, ott ismerte meg Ady Endrét. A parkban található bizánci stílusú mauzóleuma.*

Csucsát elhagyva a Kalota-havas felé vettük az irányt, ahol az utolsó, túrának nem, inkább sétának nevezhető gyaloglás helyszíne volt a gyephavas fennsíkján. Igazi erdélyi lankás, fenyőfás szelíd tájban gyalogolva búcsúztunk ettől a szép úttól. *A Kalota-havason, kb. 1000 m tengerszint magasságban egy vízi erőművet tekintettünk meg. Impozáns látvány volt a hatalmas víztározó, melyet több patak táplált, és a vízmélység elérte a 60 m-t is. A víztükörben a Bihar hegység hegyvonulata „nézgeti magát”.*

Magunkba szívtuk a táj szépségét, volt időnk gyönyörködni, átgondolni, újraélni mindazt az élményt, látványt, amit ez

alatt az út alatt átéltünk. Kikapcsolódásként a fenyőfák tövében az ifjú Rodolfo-utód, *Tarján Lőrinc* igazán nagyon ügyes bővűszmutatványait is megnézhattuk.

Nehéz volt elszakadni ettől a szép helytől, de el kellett indulni Nagyvárad felé, ahol a Székesegyházban várt ránk az orgona audició.

A szépen restaurált hatalmas, kéttornyú székesegyházat 1752-1780 között Giambatista Ricca olasz építész tervei alapján Franz Hillebrandt építész építette. A kívülről és belül is barokk stílus együttes megjelenése ritka! A főoltár képét: Mária mennybemenetele Fischer Vince festette. Mária Terézia ajánlására érkezett Bécsből 1778-ban. A „bazilica minor” (1991-től) két mellékoltár képét is ő festette: a szent László és Szentcsalád oltárokat.

A szent László oltár oldalán leghátul látható Fraknoi Vilmos szentjohanni apát 1916-os ajándéka, amelyet Rómából küldött: szent László király majolika domborműve kezében a vas bárdal.

A főbejárat belső előterében két Harmath István alkotta melliszobor látható. Dr. Bogdánffy Szilárd örmény vértanú szobra 2002-re készült el, aki 1953-ban a nagyenyedi börtönben halt meg, sírja a rabtemetőre épített blokházak alatt van. A másik szobor Nagyvárad szülöttét, Pázmány Péter bíborost ábrázolja.

A székesegyház első orgonáját Mária Terézia ajándékozta az 1700-as évek végén. Az eredeti barokk szekrénybe 1892-ben Ország Sándor budapesti orgonaépítő mester a regiszterek számát 32-re növelte. Az 1980-as évektől 1998-ig többször bővítették, modernizálták különböző nemzetiségű neves orgonaépítő művészek a hangzást.

Hagyomány, hogy honismereti túráinkat Nagyváradon a püspöki székesegyház előtti Szent László szobornál csoportkép

készítéssel (*a szobrot Tóth István 1893-ban formálta meg*), utána pedig a székesegyház kórusán helyet foglalva orgonahangversenyben gyönyörködve zárjuk le. Idén barokk zene volt műsoron *Józsa Domokos orgonaművész előadásában.*

A hangverseny után még láthattuk a három hajós templomot kivilágítva, felülről a kórusról, ami igazán különleges látvány volt. Végül – mint mindig – Szent László domborművéhez mentünk, és elismételtük Szent László ismert tulajdonságait, miszerint: magas volt, szép volt, szőke volt, lovas, szigorú, de kegyes....

Sok képzőművészeti, néprajzi, irodalmi és zenei élménnyel, nem beszélve a természetben látott csodákkal (cseppkőbarlang, sóbánya, sóstó, szurdokvölgy, havasi legegő), emberi kapcsolatokkal gazdagodva térünk haza egy igazán értékes, tudást bővítő erdélyországi barangolásról Budapestre. Mindezt dr. Szarka György, alias Gyuri bácsinak köszönhetjük, aki ízes magyar szókincsel tette színessé értékes magyarázatait.

Ezért hálát adva népünk Nagyasszonyának a jól sikerült útért, – idén utoljára – csengettyűszóra „béhajóztunk” és utaztunk a határ, majd Budapest fele.

És – mert szeretünk Erdély – jövőre reméljük viszontlátunk!

